

## Əmin Abid Gültəkin poeziyasında kommunist ideologiyası əleyhinə etirazın bədii inikası

Ülviyyə Əhmədova

Xəzər Universiteti

E-mail: ulviyyahmadova@gmail.com

**Annotasiya.** Əmin Abidin milliyyət anlayışı M.Ə.Rəsulzadənin də dediyi kimi “topluluqda doğan ümumi bir iradəni” ifadə edir. Gültəkin bəşəriyyətdə var olmağın mümkünlüyünü millət olaraq özünü təsdiq etməkdə görür. Poeziyasında aydın əks olunan milli istiqlal ideyası, təbliğ və tərənnüm etdiyi türkçülük, turançılıq idealı ilə milli-mənəvi dəyərlərin qarşısına çevrilir. Şeirlərində tarixi zəmində, qlobal miqyasda yaşanan hadisələr müstəvisində üzə çıxan milli mübarizə ruhu ilə bərabər, eyni zamanda yerli satqınlara, ürəyi vətən eşqi ilə döyünən həmvətənlərinin “sapı özündən olan”lar tərəfindən məhv edilməsinə qarşı kəskin etiraz var. “Buzlu cəhənnəm”, “Bayrağım və istiqlalım”, “Azərbaycan gəncliyinə”, “Bolşevik”, “Azər kommunistə” və s. kimi şeirlərində vətənin satılmasına, onun əsir vəziyyətində qalmasına həssas, üsyankar münasibətini bildirir. Gültəkinin istiqlal poeziyasının təmsilçisi kimi Ə.Hüseynzadə, Ə.Cavad, Ə.Müznib və b. təsirlənirdiyi kimi, onun poetik nümunələrindən də gənc türkçülər, legion ədəbiyyatının nümayəndələri təsirlənir. Məqalədə şairin şeirlərindən seçilmiş nümunələr əsasında işğala qarşı olan barışmaz rəftarının poetik ifadəsi araşdırılmışdır.

**Açar sözlər:** Əmin Abid, azərbaycanlı Gültəkin, istiqlal poeziyası, türkçülük

**Məqalə tarixçəsi:** göndərilib – 03.06.2022; qəbul edilib – 17.06.2022

## Poetic reflection of protest against communist ideology in Amin Abid Gultakin's poetry

Ulviyya Ahmadova

Khazar University

E-mail: ulviyyahmadova@gmail.com

**Abstract.** As M.A.Rasulzada said the concept of nationality by Amin Abid means "a common will created in a community". Gultakin sees the ability of existing in humanity in self-affirmation as a nation.

The idea of national independence, which is clearly reflected in his poetry, and the ideal of Turkism and Turanism glorified by him, becomes a herald of national and moral values. In his poems, along with the spirit of national struggle revealed on the historical ground, at the level of global events, at the same time, there is a strong protest against local traitors, the destruction of his compatriots, whose hearts beat with love for the country, by betrayers. In his poems such as “Icy hell”, “My flag and independence”, “To the youth of Azerbaijan”, “Bolshevik”, “To the Azerbaijani communist”, etc. he expresses his sensitive and rebellious attitude towards the treason to the homeland and its captivity.

As a representative of independence poetry, Gultakin was influenced by A.Huseynzade, A.Javad, A.Muznib, as well as young Turks and representatives of legion literature were influenced by his poetic examples. The article analyzes the refusal attitude of the poet against the occupation in some of his poems.

**Keywords:** Amin Abid, Azerbaijani Gultekin, independence poetry, Turkism

**Article history:** received – 03.06.2022; accepted – 17.06.2022

### Giriş / Introduction

İstiqlal poeziyasının genişlənməsi və sistemli hal alması baxımından XX əsrin əvvəlləri xüsusilə fərqlənirdi. Yerli zülmədən qaçan gənclərin dayanacağı yer İstanbul idi. O zaman Türkiyədə baş verən azadlıq hərəkatı və türkçü istiqlal mübarizəsi azərbaycanlı mühacirləri də öz təsirinə salmışdı: “Ümumiyyətlə, 1908-ci ildə Türkiyədə baş verən “Gənc türklər” inqilabı nəticəsində Sultan Əbdülhəmidin hakimiyyətinə son qoyulması ilə Rusiyadakı irticadan yayınan gənclər İstanbulla axışmağa başladı. İsmayıl bəy Qaspiralı, Yusif Akçura və s. tanınmış türkçülər bu dövrün mühacirətinə aiddir” [9, s.24].

### Əsas hissə / Main Part

Ə.Əbid Gültəkin dövrün dərgilərində həm poeziyası, həm də nəsr nümunələri ilə iştirak edirdi. Azərbaycanda baş verən hadisələri diqqətlə izləyir, əsərlərində ona laqeydlik göstərmədən, ürəyi yanan bir vətəndaş kimi yer verirdi. “İstiqlal şəhidləri” adlı silsilə məqalələrinin birincisində ilk repressiya qurbanlarından olan Firudin bəy Köçərli haqqında: “Kommunistlər qanlı pəncələrini Qafqaziyaya uzatdıqları zaman bu fəal müəllim Qazax Darülfünununda vəzifəsi başında ələ keçirilmiş, Gəncəyə aparılmışdır. Çox keçmədən Azərbaycan cəmiyyətini qana boyayan Moskava süngüsü, bütün millətpərvər türk gəncləri kimi Firudin bəyin də alınına “edam” yazdı. Siyasətə fəal əlaqəsi olmayan bir müəllimin, mədəniyyətə yaraşmayacaq şəkildə parçalanması, türklüyə, ələlxüsus da, türk müəllimləri adına böyük təəssüf hissidir” [12, s.43] sözlərini ifadə edir. Gültəkin ikinci məqaləsində “çox fəal zəka” dediyi, bolşeviklər tərəfindən güllələnən müəllim Mürsəlzadə Piri bəyin daha otuz yaşına çatmadan güllələndiyini bildirərək, rejimin necə qaniçən və amansız olduğunu vurğulayır: “Sırf elm və maarifə xidmət edən bu türk müəllimini parçalamaqdan çəkinməyən alçaqları, bizimlə bərabər heç şübhəsiz bütün cahan mədəniyyəti qınayacaqdır” [11, s.76]. Gənc müəllimin son nəfəsində belə “yaşasın istiqlal”, – deyə can verdiyini və cəsədinin dənizə atıldığını bildirir.

Onun “Azərbaycan istiqlalı” şeiri cümhuriyyət dönəmində yazılmış öz hərarəti ilə seçilən ciddi şeirlərdəndir. Azərbaycanın müstəqillik günü olan 28 may tarixində “Yeni Qazqaziya” dərgisindən hər il mühacirətdə olsa belə, bayram kimi qeyd edilir, həmin gün çıxan sayı ona ithaf edilirdi. “Yüz iyirmi il əvvələ” başlığı ilə yayımlanan şeirdə Azərbaycanın işğal altındakı vəziyyəti, qurtuluş yolu və milli müstəqilliyi qələmə alınmışdı. Milli hissə və duyğuların təsiri ilə qələmə alınan yazını Əbid hələ 1919-cu ildə Şamaxıda olarkən yazmışdır.

Şeir süjetli lirika nümunəsidir. Əsas məğzi türkləri himayə etdiyinə inanılan Ay xanımın Azərbaycan türkünə müraciəti ilə işıqlanır, Azərbaycanın bir əlində qılınc, birində hilal olan pəri tərəfindən qorunduğu deyilir. Məlumdur ki, pərilər Tanrı tərəfindən hişz edilən varlıqlardır. Deməli, müəllifə görə onun vətəni haqqın, ruhun əks olduğu məkandır, pəri qızı da onun real himayədarı, qoruyucusudur. Türkçülüyn əsas proqramçılarından biri olan Ziya Göyöl türkçülərdəki qadın kultu haqqında yazır: “Qadın yaradıcıdır, hökmdar, qala qoruyucusu və validir. Qəhrəmanlıqda türk kişiləri qədər türk qadınları da geridə qalmır [6, s.122]. Türk mifologiyasında Umay ilahəsinin ailənin və uşaqların qoruyucusu, məhsuldarlıq, bərəkət simvolu kimi təsvir edilməsi məlumdur. Bundan çıxış edərək K.Hüseynoğlu Umay adının “Üma” (ana) və “ay” sözlərindən yarandığını “Ana ay” mənasını verdiyini yazmışdır [8, s.94]. Şeirdə də pərinin gəlişi Tanrının, göylərin iradəsi kimi mənalandırılır və Günəşlə bərabər doğulma assosiativ olaraq Ayı xatırladır:

*Günəşlə bərabər doğdu bir pəri,  
Bir əlində hilal, birində xəncər,  
Gətirdim qanımdan mərhəm yarana,*

*Haydi, aciz burax, bir özünə gəl.  
Yaşamaq istərsən, göylərə yüksəl.  
Yüksəl qucağında şəhadət ara,  
Alçaqsan baş əysən o alçaqlara. [2, s.30]*

İstiqlal əldə etməyin yolunu şəhadətdə görən şairin mübarizəsi iman ilə bütünləşir. O, vətən yolunda vuruşmağı, zülmə etiraz etməyi cihad, onun yolunda ölməyi şəhadət kimi qəbul edir. “Millətin parlaq gələcəyinə böyük ümidlər bağlayaraq hürriyyətə susamış, mübarizə həyəcanının gərginliyini daşıyan bu igidlərin əsl qəhrəmanlığı ilə bizi həqiqi mənada tanış edən şeir bolşevik senzurasından azad olaraq mühacirətdə nəşr edilən Azərbaycan ədəbiyyatıdır. Bu ədəbiyyatda Gültəkin adını daşıyan alovlu şairin yazıları xüsusi bir yer tutur. Gültəkinin şeirlərində biz həqiqi milli-inqilab mübarizəsinin nəşidələrini görürük. Mübarizənin ədalətliyinə və qələbə ilə nəticələncəyinə bağlanan ümid, Gültəkində adətən dini bir mahiyyət alır” [10, s.81]. Nəzərə alsaq ki, dövrünün əsas türkçülərindən olan, yalnız Türkiyə deyil, Azərbaycanda da təbliğ etdiyi ideologiya geniş yayılan Z.Göyalpə görə türkçülüynün qayəsi müasir islam türkçülüynü idi. Əmin Abid və istiqlal mübarizəsi aparən türkçü şairlərin demək olar ki hamısı, onun proqramı ilə yaxından tanış olmuş, ideyalarını canı dildən mənimsəmişdilər. Z.Göyalpə və türkçülərə görə, sistemləşən türkçülüynün millət məfkurəsi türkçülükdürsə, ümmət məfkurəsi islamçılıq olmalıdır. Türklərin əksəriyyəti eyni dinə etiqad etdiyinə görə, İslam dininin əsl türklər arasında tutduğı mövqedən istifadə edərək, bu yolla öz fikirlərini daha geniş və dərin formada gənc nəsllə mənimsədə bilərdilər. “Türk törəsi” kitabında Z.Göyalpə “Türk özünü başqalarında necə axtarırdı?” başlıqlı yazısında qeyd etmişdir: “İslamdan əvvəl Türk özünü iki cəhətdən digər xalqlardan ayırırdı: 1. Dil baxımından, 2. Din baxımından” [7, s.17].

Ehtimal edirəm ki, Gültəkin bu şeirində Z.Göyalpın “Qızıl alma” (1914) məsnəvisindən təsirlənmişdir. Gənclərə ifadə etdiyi sözlərlə gözdən itən pəri qızı bizə digər əsərin Ay xanımını xatırladır. Əgər Ay xanım “Biz Günəş yaradaq Turanımızda” deyirdisə, əsər boyu onun varlığı:

*Kim bilir nə zaman onun pərisi,  
Olacaq bu yeni yurdun bilgəsi,*

– deyə axtarıldısa, Gültəkin “Ey türk oğlu azəri, – deyə müraciət etdiyi azərbaycanlılara :

*Sözlərimi dinlə, mən tarixinəm,  
Hakim ikən əsir olan övladım,  
Qaliba dilindən silindi adım?  
Unutma ki mənəm, səni doğuran [2, s.29]*

– deyə, Pəri qızının dili ilə müraciət edir, “mənəm bu dünyada taxtını quran” – sözləri ilə özünü xatırladır. Gültəkinin övlada müraciət edən bir ananı vasitəçi olaraq seçməsi onun türkçülük və istiqlal mübarizəsindən nə qədər təsirləndiyini əyani şəkildə sübut etmiş olur. Xüsusilə də, “Bir qılıncı bir qalanın alındığı” günü xatırladan şair türklərin qədim tarixinə də eyham vurur. Hər vasitə ilə xalqını oyatmağa, onun zülmə olan toleransına, boyunduruq altında göstəriyi səbrinə öfkə qusur. Haqq deyənin əzildiyi, söz deyənin Sibirə sürgün edildiyi, söz azadlığının olmadığı bir zamanda yerin yeddi qat dərinliyində olan müqəddəs əməlin arxasınca getməli olduğunu bildirir. Yəni, azadlıq yolunda ölümə getməkdən belə çəkinməməyi, öz güclü keçmişini xatırladan Şərqi qızının sözlərini müqəddəs çağırış kimi qəbul edir. Gültəkin artıq sevinclidir, çünki öz qədim torpaqlarından düşmənlər məhv edilib, iman, qan qüvvəti və həşəti əzib, istiqlal ay kimi onun vətənini aydınladır. Bayraq yolunda bir an belə düşünmədən özünü fəda edən gənclərin ənam etdiyi istiqlal müqəddəs “İlah” olaraq göylərə qaldırır. Cümhuriyyət dönəmində yazılan şeir nəinki dillər əzbəri olur, eyni zamanda verdiyi ruh yüksəkliyi və inamla milli mücadilə ədəbiyyatının əsas atributlarından birinə çevrilir. M.Ə.Rəsulzadənin də dediği kimi, Gültəkinin istiqlal dü-

şüncəsi imanı ilə birləşir, türklərin tarixi ilə bütünləşir. Müasir zamanın problemini tarixi aspektdə də şeirində təhlil edir, gəncləri oyanışa, haqqı olan torpaqları və azadlığı geriye almağa səsleyir. Nə qədər azadlıq dadını ürəyi ilə hiss etsə də, bu hiss qorxusuz deyildi. Gec və ya tez əlindən alınacağını bilir, təssüflə “gözdə məcburi şəkildə” azadlıq istəyi öldürülsə də, onun toxumlarının ürəklərdən silinməyəcəyini ifadə edir. Sönməyən bir məşəl kimi “sümükdən, qandan, qızların göz yaşından, kişilərin əzmindən” əldə edilən istiqlalı bu mübarizəni sonsuz ümman olaraq qəbullandır. Vətən işini, torpaq, istiqlal mübarizəsini “anaların saçından hörülən” bayrağın qorunmasını kişilərin qeyrət məsələsi olduğunu da vurğulamış olur.

Gültəkinin istiqlal mübarizəsinə həsr etdiyi digər şeirlər Azərbaycandan kənarında olduğu zamana təsadüf edir. “Buzlu cəhənnəm”, “Bayrağım və istiqlalım”, “Azərbaycan gəncliyinə”, “Bolşevik”, “Azər kommunistə” və s. şeirlərinin də əsas ruhu istiqlal mübarizəsi ilə bağlıdır.

Azərbaycan 27 aprel 1920-ci ildə boşeviklər tərəfindən işğal edilmiş, Azərbaycan Cümhuriyyəti süqut etmiş, cümhuriyyətçilərin qorxusu gerçəyə çevrilmişdi. Müstəqillik anlayışının günah, müsəlmanlığın cinayət sayıldığı bir zamanda “Qollarında qüvvət, kafasında bilgi” olan azərbaycanlı gənclərə səsələnən Gültəkin, onlardan özünə gəlməsini, tarixinə, dininə, dilinə, varlığına sahib çıxmasını tələb edir. Onun üçün milli kimliyini unutmaq ən böyük əsarətdir. Yardım ummaq ağılsızlıq, kömək dilənmək acizlikdir:

*Nə istərsən özündən istə,  
Öz səsin olsun ruhuna bəstə,  
Basdıqca torpağa yer inildəsin,  
Atdığı addımlar belə “sən” desin!* [2, s.38]

Bolşeviklərin Azərbaycan Cümhuriyyətini istilasını ilə bərişə bilməyən şair:

*Vətənin istila edildi sənin,  
İstiqlal marşının indi yerində,  
Qızıl çan səsləri dinləməkdəsin.* [2, s.38]

– deyərək oyanmağa, bu gedişata dur deməyə çağırır.

“Azərbaycan Müvəqqəti İnkilab Komitəsinin adından hərbi yardım xahişi ilə Moskvaya radioteleqram göndərildi. Sənəddə yazılmışdı: “Bakıda çevriliş baş vermişdir, biz qırmızı qoşunların Bakıya yeridilməsini xahiş edirik”. Çox keçmədən həmin qoşunlar Kirov, Orconikidze, Mikoyan və başqalarının başçılığı altında nəinki Bakını, bütün Azərbaycanı işğal etdi və azadlıqsevər əhaliyə amansız divan tutuldu. Beləliklə, xarici təcavüz nəticəsində Azərbaycan Cümhuriyyəti süquta uğradı” [5, s.115]. “Haqq əzilmədikcə vicdan haykırmaz”, “haqqı alınana ölüm belə az”, “haqqını çiyəyən kafayı qır at”, ifadələri gənclərə cəsarət vermək məqsədi güdür. Əlindən bir şey gəlməsə belə, öz beyni ilə düşünüb, içindəki cəhəri əlləri ilə rusa verərək diz çökməməyini istəyir. Ruhən tabe olmamağın belə, onun üçün azadlıq işartısının var oluşunun sübutudur. “Əlində bayraq”, “istiqlala yürüyən” bir gəncin tarixi qədimdir və buna görə də qabağında kimsənin dura bilməyəcəyinə əmindir. Bu şeir, ümumiyyətlə, içində azadlıq toxumları məhv olmayan azərbaycanlı gənclərə, gələcək nəsillərə bərbad bir duruma dur deyəcəyi günə ümidlə yekunlaşır:

*Yaşamaq, hürriyyət, səadət haqqın,  
Əyilmə daş yeyən zülmün önündə,  
Bax, qoca tarixin nə var dünündə,  
Yarının müəbbəd günəşi sənsən,  
Buraxma yurdunu əjdaha yesin.  
Pınar başındakı daşda adın var,  
Səni gözləyən çox kişi, qadın var.* [2, s.36]

Bu motivi onun “Azəri kommunistə”, “Kommunizm dehası” və “Bolşevik” şeirlərində də görə bilirik.

“Kommunizm dehası” şeirinin başlanğıcında Türkiyənin gənc şairi Məsud Saffətın “Sevimli Azərbaycana – Gültəkinə” şeirinə nəzirə olaraq yazılmışdır. Məsud Saffət Əmin Abidlə eyni yaşlarda Türkiyənin mücadilə ədəbiyyatında mübarizə aparən gənc şairlərdən olmuşdur. O, Azərbaycanın rus işğalı altında olmasından öfkəli və üzgün olduğunu, hər iki dövlətin qanayan yarası olan bu istilanın bitməli olduğunu ifadə edir. Türkiyənin mübarizə tarixini Azərbaycanla eyniləşdirib, dərdinə şərikliyini ifadə edir:

*Ey güzel belde, ağlama kalbim kanıyor,  
Yine ruhum acı yesinle senin çalkanıyor,  
Çünkü Türküm, duyarım yesini her kesten iyi,  
Biz de çekdik kaç uzun yıl, o çekilmez çileyi.  
Kılıncın girmesin, ey eziz belde, kına  
Yine koşsun, yürüsün, ordun akından akına.* [3, s.21]

Əmin Abidin cavab xarakterli yazdığı “Kommunizm dehası” şeirində kommunistlərin zülmünə boyun əyilməyəcəyi, bu günün gec və ya tez bitib, işıqlı sabaha qovuşacağı ümidi heç dəyişmir. Hakim olmaq üçün onun nəinki vücudunu bütün mənəviyyatının ələ keçirilməli olduğunu bildirir.

*O mənim gövdəmi həmişə arar,  
Əgər hakim olmaq istəsən mənə,  
Bulaşdır əlini qana!  
Öncə başımı kəs, qəlbimi yırt at.  
Sonra cəsətimə zülmünü uzat..!* [2, s.54]

Haqqa çatmağın yolunu, qoxusunu içinə çəkib, bağına basdığı torpağının zərrələrində, ayaq basdığı vətəndə görür. Ədalətsizliyi dilləndirir. Sağ ikən həsrət qaldığı torpağına, ölüncə qovuşmağın doğru olmadığını, azadlığın ölümlə alınmağına insanlığa haqsızlıq olduğunu bildirir. Üzünü çarəsizlikdən Allaha tutub, “sapı özündən olan” baltalardan mədəd ummaqdan, Tanrıya, üç qarış torpağına qovuşmağı daha dəyərlə hesab edir.

Şeirlərində Kür, Araz, Xəzər kimi Azərbaycanın simvolu olan atributları da istifadə edir, onları öz vətəndə vətən həsrəti çəkən nisgilli ürəyinə bənzədir. Qana boyanan sularının qan ağladığını deyir. “Bolşevik” şeirində nəinki Azərbaycanın deyil, Qafqazın belə əllərindən aldığı bildirərək, rus işğalına, bolşeviklərə “əlləri tökdüyü qana bulaşan”, “dünyaya yeni bir vəhşət yayan”, “gec-tez viran olmağa məhkum” olan güc olaraq baxır. Arazı ağlar qoyan bolşeviklər bu il olmasa da, ən yaxın zamanda məğlub olmağı, azadlıq eşqi ilə yanan ümmətin əlindən azadlığı almağın hansı duyğu olduğunu özü dadacaqdır. İstiqlalı əlindən alan bu topluma qarşı boğazına zəncir keçirilən yaralı vətən oğlu kimi son qanına qədər mübarizəsindən əl çəkməyəcəyini, bu yolda ona Tanrının da kömək etdiyini bildirir:

*Bizdə həqiqəti tutan bir əl var,  
Eşqimizlə yanan neçə gözəl var,  
Coşqun qəlbimizdə böyük əməl var,  
Göstərər sənə də zaman, bolşevik.* [2, s.62]

Bu mövzuya həsr etdiyi digər yazısı “Azəri kommunisti” adlanır.

*İnsan öldürərək, insanlıq satan,  
Nə söylərsə, bütün yalandır, yalan!* [2, s.78]

– dediyi bu şeirində Gültəkin azərbaycanlı kommunistlərə öz narazılıq səsini yüksəltmiş, onların rus tabeliyinə keçib öz soydaşlarına etdiyi zülmü tamamilə pisləmişdir. Şeirdə açıq ifşadan istifadə etmiş, təkcə 27 apreli deyil, 1918-ci il qırğınlarında da onları günahkar bilmiş, haqsızlıqlarının iki dünyada da Tanrı tərəfindən günahlandırılacağını bildirmişdir. “Bolşeviklərin proletar diktatura-sının yaradılmasını önə çəkməsi və sinifi mübarizəni geniş təbliğ etmələri idi. Bolşeviklər sözdə milli azlıqların hüquqlarından geniş bəhs etsələr də, işdə bunun əksini görürdülər. Bolşeviklər millətlərə demokratik dəyərlər bəxş etmək əvəzinə, onlar arasında sinifi mübarizəni təbliğ edir, silahlı toqquşma və qardaş qanının axıdılması siyasətini yeridirdilər” [1, s.53]. Y.V.Çəmən-zəminli doğru olaraq göstərirdi ki, bolşevizm heç bir millət üçün, xüsusən, bizim kimi, əsarətdən yenice xilas olmuş millətlər üçün heç bir səadət gətirməz. Bolşevizmin sonu hərc-mərclikdir [4, s.37].

### Nəticə / Conclusion

Beləliklə, Əmin Abid Gültəkinin poeziyasına, ümumən yaradıcılığına nəzər saldıqda onun bütün qayəsinin haqsızlığa qarşı etirazla zəngin olduğunu görə bilərik. Məqalədə tədqiq və təhlil edilən bir sıra şeirlərində, xüsusilə də, “Bolşevik”, “Azəri kommunistinə”, “Azəri gəncliyinə”, “Buzlu cəhənnəm” və s. kimi qələm təcərbələrində bolşeviklər tərəfindən işğal edilən Azərbaycanın azadlıq eşqi üsyankarcasına ifadə edilir. Digər şeirlərindən fərqli olaraq, kəskin xarakter daşıyan bu əsərlər konkret ünvan göstərərək, “xəyanətkar” adlandırdığı “mədəni işğalçıları” haqq yoluna dəvət etmək istəyi ilə bütünləşir.

### Ədəbiyyat / References

21. Abışov V. Azərbaycanlıların soyqırımını (1917-1918-ci illər). Bakı: Nurlan, 2007.
22. Abid Ə. Buzlu cəhənnəm (Ön söz və çapa hazırlayan Əli Şamil). Bakı: Günəş, 1999.
23. Azərbaycanlı K.Yeni Kafkasiya 1924-1925 (Ön söz və çapa hazırlayan Y.Akpınar, S.Türkyılmaz, Y.Özkaya). İstanbul: TeasPress, 2018.
24. Çəmən-zəminli Y.V. Xarici siyasətimiz (Ön söz və çapa hazırlayan T.Hüseynoğlu; red. İ.Sadiq). Bakı: Azər-nəşr, 1993.
25. Əhməd D. Azərbaycan Cümhuriyyəti. Bakı: Çapar, 2020.
26. Göyalp Z. Türkçülüyn əsasları. Bakı: Maarif, 1991.
27. Göyalp Z. Türk törəsi. İstanbul: Yelkən, 1977.
28. Hüseynoğlu K. Kitabı Dədə Qorqud və oğuz xaqan tarixi şəxsiyyət kimi. Folklorşünaslıq məsələləri. Bakı, 2002.
29. İbrahimli X. Azərbaycan mühacirət tarixi. Bakı: ADPU nəşriyyatı, 2012.
30. Rəsulzadə M.Ə., Azərbaycan ədəbiyyat tarixi. Bakı: Gənclik, 1991.
31. “Yeni Kafkasiya”: [2 cildə]. Bakı: Elm, c. 1. 2012.
32. “Yeni Kafkasiya”: [2 cildə]. Bakı: Elm, c. 2. 2012.

## **Антикоммунистические тенденции и мотивы поэтического протеста в поэзии А.А.Гюльтекина**

**Ульвия Ахмадова**

Университет Хазар

E-mail: ulviyahmadova@gmail.com

**Резюме.** Как сказал М.А. Расулзаде, понятие национальности у Амин Абида означает «общая воля, рождающаяся в обществе». Гюльтекин видит сущность человечества как нации в чувстве национализма. Идея национальной независимости, проявившаяся в его поэзии под влиянием исторических обстоятельств, его произведения, переписанные интеллигенцией того времени или распространяемые из уст в уста, стали глашатаями тюркизма, туранизма, национально-духовных ценностей. В своих стихах он не может обойти вниманием не только исторические события, но и уничтожение своих соотечественников, сердца которых бьются любовью к родине, «теми, кто у власти». Стихи «Ледяной ад», «Мой флаг и моя независимость», «К азербайджанской молодежи», «Большевик», «Коммунисту Азеру» и др. чувствительны и мятежны. Представителями поэзии независимости Гюльтекина являются А.Гусейнзаде, А.Джавад, А.Музниб и другие. Его поэтические примеры оказали влияние на литературу младотурок. В статье анализируется бескомпромиссное отношение поэта к угнетению в некоторых его стихотворениях.

**Ключевые слова:** Амин Абид, азербайджанский, Гюльтекин, поэзия независимости, тюркизм